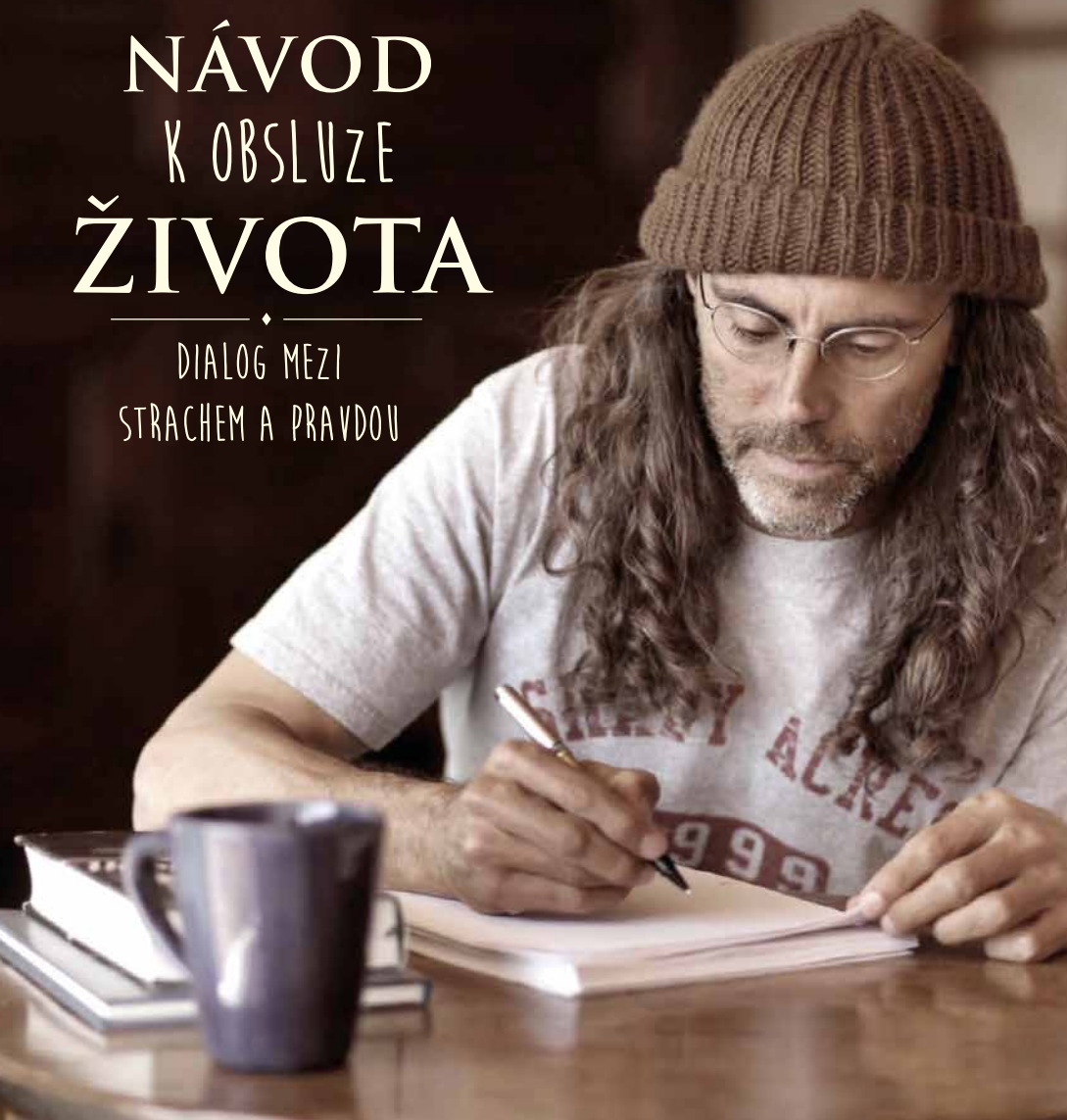

TOM SHADYAC

NÁVOD K OBSLUZE ŽIVOTA

DIALOG MEZI
STRACHEM A PRAVDOU

SLAVNÝ HOLLYWOODSKÝ REŽISÉR
ROZJÍMÁ NAD SMYSLEM ŽIVOTA

 GRADA®

*Nesmýšlejte o sobě jako o hledajícím...
Cokoli byste hledali, našli byste v sobě.*

– RÚMÍ

TOM SHADYAC

NÁVOD
K OBSLUZE
ŽIVOTA

—◆—
DIALOG MEZI
STRACHEM A PRAVDOU

SLAVNÝ HOLLYWOODSKÝ REŽISÉR
ROZJÍMÁ NAD SMYSLEM ŽIVOTA

GRADA Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **restně stíháno**.

Návod k obsluze života

Dialog mezi Strachem a Pravdou

Tom Shadyac

Přeložila Ester Včelišová

Vydala Grada Publishing, a. s.
U Průhonu 22, Praha 7
jako svou 5632. publikaci

Odpovědná redaktorka Eliška Rychlá
Sazba Tomáš Brejcha
Návrh a grafická úprava obálky Jan Dvořák
Počet stran 224
První vydání, Praha 2014

LIFE'S OPERATING MANUAL

Copyright © 2013 by Tom Shadyac
Originally published in 2013 by Hay House Inc. USA

Czech edition © Grada Publishing, a.s., 2014

Tisk Printo, spol. s r. o.

ISBN 978-80-247-5281-5 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-9395-5 (elektronická verze ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-9396-2 (elektronická verze ve formátu EPUB)

Obsah

Předmluva	9
Úvod: Dva vlci v nás	15
KAPITOLA 1: Zničený svět	21
KAPITOLA 2: Krize dnešní doby	27
KAPITOLA 3: Návod k obsluze života	37
KAPITOLA 4: Dva páni	45
KAPITOLA 5: Počátek	51
KAPITOLA 6: Náš kulturní příběh	59
KAPITOLA 7: Nedělitelný Bůh	67
KAPITOLA 8: Původní příběh	71
KAPITOLA 9: Zemědělská tyranie	77
KAPITOLA 10: Děsivé působení	81
KAPITOLA 11: Láskověda	87
KAPITOLA 12: Ekonomie	95
KAPITOLA 13: Zákony nezákony	99
KAPITOLA 14: Je růst dobrý?	111
KAPITOLA 15: Dobrá tedy	121
KAPITOLA 16: Lev a gazela	127

KAPITOLA 17: Moje je tvoje	133
KAPITOLA 18: Nejbohatší člověk ve městě	141
KAPITOLA 19: V-y/z-dělávání	151
KAPITOLA 20: Evangelium podle Tomáše	159
KAPITOLA 21: Lehké pohrdání	169
KAPITOLA 22: Škodolibost	173
KAPITOLA 23: Štěstí	181
KAPITOLA 24: Naval ty peníze!	187
KAPITOLA 25: Malý Tommy Shadyac	191
KAPITOLA 26: Kdo jsi?	199
Epilog	207
Literatura, která mě inspirovala	211

Předmluva

Neumírejte, dokud nevytěžíte všechny drahokamy, které máte ukryté uvnitř sebe.

– HÁFIZ

Už přes 25 let jsem filmovým režisérem a vypravěčem. Dovolte mi tedy začít příběhem... V červnu roku 1998, poté co byl dokončen film *Lhář, lhář*, který jsem režíroval, jsem odjel se svým přítelem Jimem Carreym na Aljašku. Rozhodli jsme se, že se tam nadýcháme trochu čerstvého vzduchu, pokocháme se krásou přírody a pohovoříme o životě, o lásce a o smyslu toho všeho. Když jsme v rámci našeho dobrodružství letěli vysoko nad Chugach Mountains (poznámka překl. – hory v jižní části Aljašky), dostal náš pilot rádiový signál od jiných výletníků, kteří ztroskotali na nedalekém ledovci a žádali o doručení paliva. V tu chvíli mě něco napadlo: „Hej, Jime, proč se toho neujmeš?“ Během chvíle si Jim uvědomil úsměvnost tohoto okamžiku. Nacházeli jsme se na docela odlehlém, těžko přístupném místě. Například naše chata se nacházela 200 mil od nejbližší asfaltové silnice. Je náhoda a štěstí v těchto místech na někoho narazit, natož pak aby vám palivo doručil sám Ace Ventura (poznámka překl. – zvířecí detektiv ztvárněný Jimem Carreym). Když náš pilot svolil, byli jsme celí rozechvělí očekáváním.

Nemohli jsme být od trosečníků daleko. Jim vylezl a s plechovkou paliva v ruce se vydal naproti nic netušící skupině. Držel červenou plechovku vysoko nad hlavou a hlasem Ace Ventury vyvolával: „Zdravím, já jsem Jim Carrey! Slyšel jsem, že potřebujete nějaké palivo!“ Nikdy nezapomenu, jak všech těch dvacet trosečníků stálo nevěřičně s otevřenou pusou v němém úžasu. Jim před ně položil plechovku a s trochou dramatičnosti se vrátil zpět do letadla. Když jsme odlétali, řvali jsme smíchy nad těmi ohromenými tvářemi, jejichž výraz říkal: *Jim Carrey je tím posledním člověkem, od kterého bychom očekávali, že nám dodá palivo na ledovci uprostřed aljašské pustiny!*

A když píšu tyto řádky, připadám si trochu jako Jim a vy možná jako ti překvapení trosečníci. Asi jsem ten poslední člověk, od kterého byste očekávali, že vám předá poselství, jak napravit to, co se v životě pokazilo. Ve vašich očích a možná v očích celého světa jsem jen ten režisér, co točí komedie – *Ace Ventura: Zvířecí detektiv; Zamilovaný profesor; Lhář, lhář; Doktor Flastr; Božský Bruce; Božský Evan* –, což ze mě asi činí nepravděpodobného tvůrce knihy s takovýmto obsahem. Ale vzhledem ke své zkušenosti, kdy jsem se ocitl tváří tvář smrti, jsem našel odvahu říct svůj příběh, nejprve v dokumentu *I AM* a teď i prostřednictvím této knihy.

Moje setkání se smrtí nebylo nikterak legendární ani hodno natočení nějakého trháku. Byl to obyčejný otřes mozku způsobený nehodou na kole, jehož příznaky odmítaly ustoupit, a tím se stal životu nebezpečný. Tento stav se označuje jako postkomoční syndrom a obvykle postihuje boxery, hokejisty, fotbalisty nebo dobrodruhy středního věku, jakým jsem byl i já.

Pokud jste někdy měli otřes mozku, víte, že některé symptomy jsou opravdu nežádoucí: extrémní citlivost na světlo a zvuk, změny nálad a permanentní zvonění uvnitř hlavy. Je to takový druh mučení, který by nikdo nechtěl snášet ani jediný den, natož měsíc. Já to byl nucen snášet po dobu pěti měsíců. Abych vám trochu přiblížil tu bolest, představte si nějaký statický zvuk, třeba takový, jako když zapnete rozladěnou televizi či rádio. Nyní

si tento zvuk představte zesílený na maximum. Hledáte ovladač od televize, abyste ten zvuk mohli ztlumit, ale ono to nefunguje. Chcete vyběhnout ven z bytu, ale dveře jsou zamčené zvenčí. Není úniku, a tak si jen rezignovaně sednete, abyste nějak přetrpěli to peklo. Neodezní to ale po 60 sekundách, ani po několika minutách, hodinách, dnech, týdnech, ani po měsíci. Nakonec to trvá několik měsíců. Tohle byla má zkušenost s postkomočním syndromem – trocha úlevy jen za cenu totální izolace, se zataženými závěsy. Po neuvěřitelně dlouhých pěti měsících přišlo uvědomění: *nebudu žít dlouho – právě se dívám na poslední kapitolu svého života.*

Čelit své vlastní smrti je silný zážitek. A když jsem pak přežil, přišlo mi na mysl tohle: *nemůžeš umřít, dokud neřekneš svůj příběh; nemůžeš umřít, dokud nezažiješ svou pravou podstatu.* Za posledních 15 let se můj život zcela změnil. Probudil jsem se z kolektivního spánku a uvědomil si, jak svět funguje. To všechno v opozici k vlastnímu pokrytectví a pokrytectví naší kultury. Jak je označil Thomas Merton: *vražedný lomez našeho materialismu.* Vyrostl jsem v této kultuře přebytku a prázdných půvabů materialismu, lákán do pasti nevědomého jednání, z níž jsem nyní unikl, plný naděje, pokory a soucitu. Pohnul jsem se od materiálního bohatství k tomu skutečnému. Z milosti života, nebo, troufám si říct, z milosti Boží¹ jsem našel novou perspektivu. Nabízím vám své psaní, částečně jako přiznání, částečně jako sdělení. Nabízím ho každému, kdo možná podvědomě cítí, že život může

¹ Autorská poznámka: V tomto kontextu jsem použil slovo Bůh, protože je to jednoduše nejlepší výraz pro Zdroj, Tvůrce, Sílu, Život, Lásku nebo Velký Elektron, jak se tomu rozhodl říkat George Carlin. To slovo na B neprotežuje žádné náboženství ani není jeho účelem podporovat stereotypní představu starého pána, který sedí na obláčku a všechny nás soudí. Je to jen pokus vyslovit nevyslovitelné; vyjádřit nedefinovatelnou, nepojmenovatelnou božskou jiskru; oheň, který hoří ve mně, ve vás a vůbec ve všech bytostech. Prosím, nahraďte si tento pojem jakýmkoli jiným slovem, které je pro vás přirozené.

být jednodušší, hlubší a bohatší, než nám říká současná kulturní vize, kterou většina z nás roboticky přijímá.

A co se stalo s našimi drahými trosečníky? Náhodou jsme je znovu potkali v místním obchodě. Řekli nám, že už byli celí vy-mrzlí a potřebovali zoufale palivo, takže šok z toho, kdo jim ho doručil, brzy zastínila úleva a fakt, že jsou zachráněni. Možná že to s touto knihou bude podobné – šok z neočekávaného po-sla bude brzy nahrazen životním palivem a světlem, které kniha nabízí. Společně se vydáme na neočekávanou cestu, která vede k láskyplnému, vstřícnému a soucitnému světu, o němž všichni sníme. Naš pohled na život a jeho úskalí je zbytečně spletitý a komplikovaný. Všichni jsme přemoženi tíhou světa a tím, jak málo může každý jednotlivec změnit. Válka, chudoba, genocida, krize životního prostředí. To jsou příliš velké věci, než aby je mohl vyřešit jeden člověk, jedna myšlenka nebo koncept. Ale uvažte tohle: válka, chudoba, genocida a krize životního prostředí ne- jsou skutečným problémem – jsou to jen symptomy hlubšího, en- demického problému. Pokud bude objeven a vynesena na světlo, může být i vyřešen. Inteligence byla definována jako schopnost rozlišit hlavní příčiny. To je můj úmysl i zde: najít a identifikovat hlavní příčinu nemocného světa, navrhnout řešení a posílit každého z nás. Všichni jsme součástí tohoto světa, jenž zoufale potřebuje nápravná opatření.

VAROVÁNÍ: Pokud čtete tuto knihu s nadějí, že v ní najdete de- set kroků k nápravě svého života, uvedli jste se v omyl. Tato kni- ha není o deseti krocích – je jen o jediném: pochopit jednoduchý, ale zásadní princip, že pokud budete ve svém životě pevně za- kotvení, můžete změnit cokoli. Ralph Waldo Emerson toto dobře věděl. Odešel z unitářského duchovenstva, aby o tom mohl psát; byl pozván, aby přednášel na *Harvard Divinity School*, ale jeho ná- zory byly přijaty velice špatně a dalších 30 let nebyl na Harvard pozván. Kdybychom se ponořili do podstaty jeho esejí a před- nášek, zjistili bychom, že byly všechny vlastně přesně o tomhle.

Předmluva

Totéž lze říci o Gándhího spisech, proslovech Martina Luthera Kinga, Jr., učení Lao-c' a Rúmího poezii. Toto je myšlenka, která překlenuje čas i prostor, kulturní i náboženská dogmata; je to myšlenka, která může vystřelit šíp pochopení přímo do vašeho srdce. Pamatujte, Buddha neříkal, že máme být moudří, ale hlásal, že máme být bdělí. To je naděje této knihy: probudit čtenáře, odhalit tuto myšlenku, tento princip, v celé své jednoduchosti, síle a dokonalosti.

Před pár lety jsem pomáhal v Charlottesville ve Virginii zakládat útulek pro bezdomovce. Když se naše snaha setkala s odporem, řekl jsem bezdomovci Charliemu Woodsovi: „Charlie, děláme, co můžeme, aby společnost přijala bezdomovce.“ Charlie ale odporoval: „Společnost přijímala bezdomovce jako fakt už příliš dlouho. Co bychom potřebovali, je to, aby nám lidé opravdu porozuměli.“ Když přijde na to, co je na světě špatné a jak to napravit, souhlasím s panem Woodsem – příliš dlouho jsme věci jen přijímali. Tato kniha je můj pokus o porozumění.

Úvod: Dva vlci v nás

Pokud se chcete stát pravými hledači pravdy, musíte nejprve o všem pochybovat.

– RENÉ DESCARTES

Dnešní akční filmy, od *Hvězdných válek* po *Transformers*, vděčí za inspiraci našim dávným předkům, kteří si odjakživa předávali příběhy o bitvách dobra se zlem, světla se stínem, andělů s demony. Jedním z mých oblíbených příběhů je mýtus domorodých amerických kmenů o dvou vlcích, kteří žijí uvnitř nás. Dva vlci svádějící divoký boj o kontrolu nad naším životem. Jeden z nich, *ustrášený vlk*, kráčí ve zlobě, strachu, egu, závisti, chamtivosti, vzteku a lži. Druhý, *pravdivý vlk*, žije v úctě, laskavosti, lásce, radosti, soucitu a empatii. Příliš dlouho jsem naslouchal ustrašenému vlkovi a řídil se jeho špatnou radou: „Musíš zapadnout! Hlavně nedělej problémy! Dělej to, co máš dělat!“ Můj pravdivý vlk se ale nakonec postavil na zadní a umlčel ty temné myšlenky tím, co mi pošeptal: „Hledej pravdu. Následuj své srdce. Jdi do toho.“ Překvapí vás ještě, že velká část této knihy je tvořena právě rozhovory mezi těmito dvěma vnitřními hlasy, kterým říkám jednoduše *Strach* a *Pravda*?

Sufističtí mystikové, asketičtí následovníci duchovní cesty islámu, věří, že existují tři kroky k dosažení osvícení: prvním je modlitba, následuje meditace a posledním krokem je rozhovor. Podle toho je koncipována struktura této knihy. Knihu jsem uspořádal takto: každá kapitola začíná krátkou esejí, která vám nabízí podněty k zamyšlení nad různými tématy, s nimiž se během života potýkáme jako jednotlivci, ale i v rámci celé společnosti. Po každém takovém pojednání vždy následuje rozhovor – dialog Strachu a Pravdy –, který testuje mé domněnky a zasazuje je do reálného života. Může se to podobat vyučování, kde je nejprve výklad a pak čas na otázky a odpovědi. Rozdíl ale je – a je to pořádný rozdíl! –, že oba dva hlasy jsou moje vlastní. Jedná se o můj vlastní strach, který pokouší mou vlastní pravdu.

Dialogy mezi Strachem a Pravdou nejsou souboje bílého a černého anděla. Strach není sám o sobě špatný, stejně jako Pravda není sama o sobě dobrá. Strach jednoduše je, a jak uvidíte, má své místo a svůj účel. Hlasy Strachu a Pravdy nejsou zamýšleny tak, že mají reprezentovat všeobecný strach a pravdu. Strach je prostě jen forma strachu, který je ve mně. Stejně tak Pravda představuje to, jak Bůh (Zdroj, Život) promlouvá skrze mne. Nemluvím hlasem strachu každého člověka, ani netvrdím, že znám celou pravdu a nic než pravdu, která platí pro všechny. Dávám vám jen to, co sám dobře znám: Strach, vládoucí ve dnech, kdy se držím zpátky, a Pravdu, která mě naučila umět se nad věci povznést. Možná si řeknete, že režiséři jsou přece známí tím, jak moc jsou posedlí kontrolou. Nepochybně. Když se ale projevíme ve svém nejlepším světle, jsme dobří posluchači a umíme objevovat skrytou kreativitu. Strach představuje naši potřebu mít vše pevně v rukou, kontrolovat průběh, výsledky a životy všech okolo. Pravda je o povolení těchto těžší, povznesení se, nelpění na výsledcích a důvěřování v režii samotného života. Doufám, že pro vás dialogy budou přínosné a pomohou vám vyplout správným směrem.

Nyní už zpět k mýtu o varování dvou vlků: „Který vyhraje?“ ptáte se. „Ustrašený, nebo pravdivý vlk?“ Odpověď je jednoduchá. Ten, kterého krmíte... Tyto dialogy možná poslouží jako pokrm i pro vaši samostatnost a odhodlání vykročit na cestu pravdy, na cestu, kam vás povede vaše srdce, a vy se tak stanete součástí Srdce celého světa.

—

Následující rozhovor je příkladem dialogu, který byl vyvolán předmluvou této knihy, v níž jsem jasně vyjádřil svůj záměr nabídnout vám novou perspektivu pohledu na zkaženost světa.

STRACH: Takže ty píšeš knihu? Ha! Ty a každý druhý.

PRAVDA: Já se ale neobávám nikoho jiného. To je tvoje parketa.

STRACH: Ale vždyť nemáš žádnou kvalifikaci. Jsi jen režisér komedií.

PRAVDA: Režisér komedií nevystihuje to, kým doopravdy jsem.

STRACH: Ok, fajn. Píšeš a učíš ostatní.

PRAVDA: To jsou věci, které dělám. Nedefinuji to, kým jsem.

STRACH: Tak kdo teda jsi?

PRAVDA: To je právě předmětem této knihy. Je to otázka, kterou si musíme všichni zodpovědět: kdo jsi?

STRACH: Ty máš snad něco nového, co k tomuto tématu můžeš říct?

PRAVDA: Ta podstata není nic nového. Je to něco, co bylo řečeno už dříve, před miliardami let.

STRACH: Miliardami let? Člověk se naučil mluvit před pouhými 100 000 lety! Vidíš, to jen dokazuje tvou nedbalost.

PRAVDA: Je snad lidská řeč nějakým limitem? Copak hvězdy nemluví? Copak nelze velebit slunce?

STRACH: Ale to přece není řeč, kterou dokážou mluvit lidé.

PRAVDA: Je možná dokonce lepší. Je to řeč, které věřil Thomas Merton (poznámka překl. – jeden z nejvlivnějších katolických autorů 20. století).

STRACH: Ten mnich? Vždyť žil v samotě a tichu. Co ten může vědět o řeči?

PRAVDA: Slyšel Boha, jak promlouvá skrze stromy.

STRACH: Potom nebyl zcela při smyslech.

PRAVDA: Přesně tak. Byl ve svém srdci.

STRACH: Odbočil jsi. Jak by mohl režisér *Ace Ventury* říkat lidem, jak mají žít?

PRAVDA: Nemohl. Já se nesnažím nikomu říkat, jak má žít. Jen sdílím to, co jsem se naučil.

STRACH: Doufáš ale, že lidi změníš, připust' si to!

PRAVDA: Já doufám v to, že představím novou perspektivu. Jaké budou výsledky, to už není na mně.

STRACH: Fajn, lidé se totiž nezmění. I tvoje přesvědčení vlastně říká, že lidé jsou zkažení a hříšní.

PRAVDA: Lidé nejsou zkažení a hříšní. Jen zapomněli.

STRACH: Zapomněli? Zapomněli co?

PRAVDA: Kým jsou.

STRACH: Už zase! To neexistují jiné otázky? Dobře, napiš si svou knihu. Já ale rozhodně nebudu mlčet, budu říkat, co si myslím.

Úvod: Dva vlci v nás

PRAVDA: No, ty ani neumíš mluvit jinak než z myšlenek.

STRACH: A co je na tom špatného? Vždyť právě naše smýšlení je tím, co nás odlišuje. Descartes řekl: „Myslím, tedy jsem.“

PRAVDA: A já říkám: „Jsem, tedy myslím.“

STRACH: Jsem zmatený. O co se tu snažíš?

PRAVDA: O nic. Všeho už bylo dosaženo.

STRACH: Teď mluvíš jako křesťan podsouvající všem, jak nás Kristus spasil.

PRAVDA: To není o křesťanství ani žádné jiné víře. Jde o to, odpovédět na otázku –

STRACH: Já vím, já vím! *Kdo jsi?*

PRAVDA: Ano. *Kdo jsi.* Pokusíme se to zjistit?

